

25 грудня 2025 | № 23-24
(1613-1614)

НОВИНИ ЧАЕС

Офіційне видання
ДСП «Чорнобильська АЕС»

З НОВИМ РОКОМ!

**Хай 2026-й
буде переможним
та
мирним!**

14 грудня — День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС

див. стор.5

У ЦЬОМУ НОМЕРІ

стор. 3-4, 7-10 — Актуально.

— Місія МАГАТЕ зафіксувала наслідки лютневої атаки російського безпілотної на Арку НБК.

— Відбулося чергове виїзне засідання ТСК Верховної Ради України.

— Прибираємо соціальні бар'єри. До Дня людей з інвалідністю працівники ЧАЕС передали благодійну допомогу славутицькому реабілітаційному центру «Благодар».

— Славутич вітає енергетиків.

— Щоб подарувати радість дітям.

стор. 5-6, 11-12 — До Дня вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

стор. 13-14 — Одного разу, 25 років тому... Про те, що не отримала Україна, зупинивши достроково Чорнобильську АЕС.

ДАТИ І ПОДІЇ

Грудень 2012 року — Блок №3 отримав статус установки, що призначена для поводження із радіоактивними відходами.

3 грудня 1981 року — Енергетичний пуск енергоблоку №3.

4 грудня 1987 року — Після проведення дезактиваційних, відновлювальних робіт та реконструкційних заходів відбувся енергетичний пуск енергоблоку № 3 ЧАЕС.

14 грудня 1977 року — Підписано акт приймання 1-го енергоблоку ЧАЕС в експлуатацію.

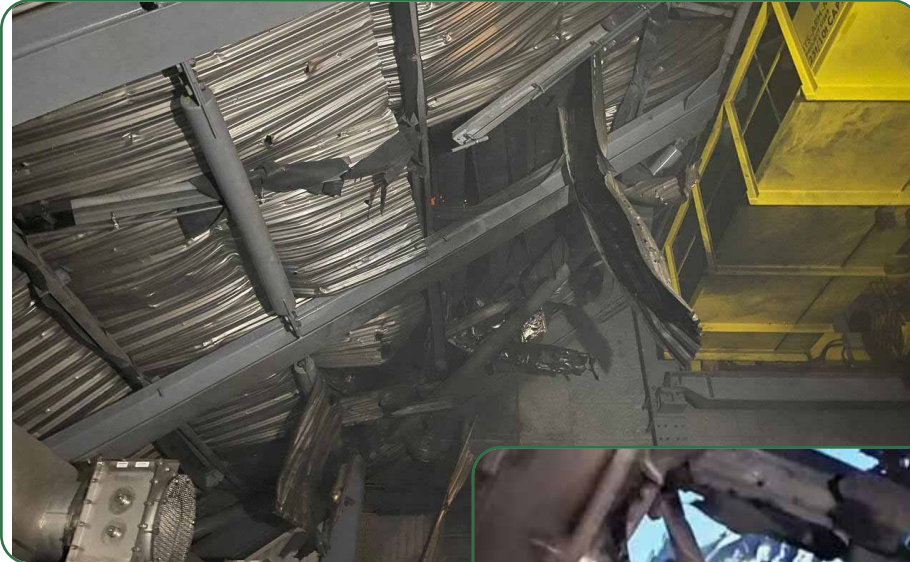
15 грудня 2000 року — Достроково зупинено реактор енергоблоку № 3 ЧАЕС. Чорнобильська АЕС остаточно припинила генерування електроенергії.

21 грудня 1978-го та 1983 років — Енергетичні пуски енергоблоків №2 та №4 відповідно.

...Приховування інформації, як у 1986 році, в епоху соцмереж і супутникового моніторингу практично неможливе.

див. стор.12

Місія МАГАТЕ зафіксувала наслідки лютневої атаки російського безпілотної на Арку НБК

Місія Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), яка наприкінці листопада відвідала ДСП «Чорнобильська АЕС», зафіксувала наслідки атаки російського безпілотної на Арку Нового безпечного конфайнмента (НБК).

Атака, здійснена 14 лютого 2025 року, спричинила порушення цілісності зовнішньої обшивки НБК та тривалу пожежу, унаслідок якої було суттєво пошкоджено внутрішню герметизуючу мембрану Арки. Зокрема, пошкодження герметизуючої оболонки НБК призвело до:

- порушення проєктних вимог щодо герметичності основної захисної споруди та її функції бар'єра, який запобігає поширенню радіоактивних речовин у довкілля;
- унеможливлення належного керування повітряними потоками відповідно до проєктних і технологічних вимог, необхідних для підтримання потрібного тиску/розрідження повітря у просторі НБК;
- порушення вимог щодо запобігання потраплянню атмосферних опадів у простір НБК.

Водночас рівень радіації на промисловому майданчику ЧАЕС залишається стабільним і в межах норми. Представники МАГАТЕ постійно перебувають на ЧАЕС і моніторять поточний стан безпеки об'єктів станції. На запит України місія додатково провела комплексну оцінку безпеки

НБК саме в контексті російського нападу.

Як зазначається у повідомленні МАГАТЕ, експерти підтвердили втрату НБК частини його ключових функцій безпеки, включно зі здатністю до локалізації. Водночас місія не виявила незворотних пошкоджень несучих конструкцій або систем моніторингу.

«3 лютого 2025 року Україна спільно з міжнародними партнерами долає наслідки російської атаки. Проведено оцінку пошкоджень, про що ми неодноразово інформували українців та світову спільноту. Безпекова ситуація на майданчику ЧАЕС перебуває під постійним контролем українських і міжнародних фахівців, і наразі немає передумов для її погіршення.

У жовтні ми вже виконали роботи з ліквідації отвору у зовнішній обшивці кон-

файнмента. Для повного відновлення функціонування НБК необхідно реалізувати комплекс заходів, включно із заміною герметичних мембран, які забезпечують щільне з'єднання Арки з бетонними конструкціями ЧАЕС і НБК, а також відновленням повної герметичності зовнішньої обшивки. Це складне технічне завдання, зважаючи на високі рівні радіації у зоні виконання робіт», — зазначив генеральний директор ЧАЕС Сергій Тараканов.

За його словами, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) залучив експертів французьких компаній Bouygues Travaux Publics та VINCI Construction Grands Projets — учасників консорціуму Novarka, який проєктував і будував НБК. Фахівці здійснюють комплексне дослідження технічного стану конструкцій та технологічних систем Арки, визначають поточні та довгострокові ризики, обсяги необхідних відновлювальних робіт і формують рекомендації щодо політики та стратегії відновлення НБК.

Попередню оцінку було представлено 2 грудня в Лондоні на засіданні Асамблеї Рахунку міжнародного співробітництва для Чорнобиля. Чорнобильська АЕС, ЄБРР та французькі компанії продовжать співпрацю над відновленням повної функціональності конфайнмента.

Відбулося чергове засідання ТСК ВРУ на промисловому майданчику ЧАЕС

14 грудня на промисловому майданчику Чорнобильської АЕС відбулося чергове виїзне засідання Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України, в якому взяли участь, окрім членів ТСК, перший заступник Голови ВРУ Олександр Корнієнко, міністр охорони здоров'я України Віктор Ляшко, міністр соціальної політики, сім'ї та єдності України Денис Улютин, інші офіційні особи, а також представники органів влади та громадських організацій.

Метою засідання було обговорення питань щодо посилення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок аварії, зокрема пропозицій щодо внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», а також питань щодо подальшого використання територій, котрі зазнали радіоактивного забруднення спричинених подіями квітня 1986 року.

У своєму виступі генеральний директор Чорнобильської АЕС Сергій Тараканов висвітлив проблему фінансування, а також запропонував законодавчі зміни для доступу до Фонду зняття з експлуатації, що фінансується НАЕК «Енергоатом», для стабільної довгострокової підтримки зняття енергоблоків ЧАЕС з експлуатації.

— Основний урок Чорнобильської аварії полягає в тому, що ядерну та радіаційну безпеку ніхто не гарантує за

замовченням — це результат кропіткої щоденної праці та усвідомлення пріоритету безпеки на всіх рівнях, від вищого політичного до рядового робітничого, — відмітив Сергій Тараканов.

Протягом майже чотиригодинного засідання до учасників, які зібралися безпосередньо на промисловому майданчику станції, доєднувалися онлайн-учасники, оскільки дії усіх гілок влади щодо реалізації Постанови Верховної Ради України «Про вшанування учасників ЛНА...та про заходи, пов'язані з 40-ми роковинами Чорнобильської катастрофи», потребують узгодження з громадськістю, зокрема, й з організаціями, які об'єднують чорнобильців.

Нагадаємо, що законодавчі зміни мають торкнутися більше ніж десяти статей

згаданого Закону України. Йдеться про визначення осіб, які є учасниками ЛНА, та постраждалих від аварії. Зміни мають торкнутися ст.11-12, які пропонують доповнити певними нормами, що мають спростити встановлення причинного зв'язку інвалідності з наслідками Чорнобильської катастрофи для дітей «ліквідаторів» або постраждалих 1-2 категорії, котрі народилися після 26 квітня 1986 року. Зазнають суттєвих змін статті 14, 15, 20, 39, 50, 53 та ін.

Надзвичайно важливими для родин «ліквідаторів» мають стати нові норми, які пропонується внести до Закону України «Про статус...». Якщо зміни будуть затверджені ВРУ, то вперше за роки, що пройшли з часів аварії, нарахування пенсійних виплат буде прив'язане не до встановлених сум, а до прожиткового мінімуму.

Приміром, одна із запропонованих норм у разі прийняття може звучати наступним чином: «У всіх випадках розміри пенсії по інвалідності, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання внаслідок Чорнобильської катастрофи, не можуть бути нижчими: для I-ї групи інвалідності — 10 прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність».

Пропонуються зміни до статей 56-ї (пільги щодо обчислення стажу роботи), 59-ї (пенсії військовослужбовцям, які брали участь у ЛНА), 67-ї (порядок підвищення розміру доплат, пенсій і компенсацій), тощо.

14 грудня — День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС

У День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, на території Чорнобильської атомної електростанції відбулися урочисті заходи з вшанування героїв, які ризикували своїм життям, аби подолати наслідки однієї з найбільших техногенних катастроф в історії людства. Цей день, встановлений Указом Президента України від 10 листопада 2006 року, щорічно нагадує про подвиг ліквідаторів, які у 1986 році стали на шляху радіаційної загрози.

Аварія на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 року призвела до викиду величезної кількості радіоактивних речовин, що вплинуло на здоров'я мільйонів людей та довкілля в Україні, білорусі, росії та інших країнах Європи. Ліквідатори – пожежники, військові, інженери та звичайні громадяни — працювали в умовах надвисокого ризику, будуючи «саркофаг» над зруйнованим реактором, дезактивуючи територію та евакуюючи населення. Багато з них заплатили за це своїм здоров'ям чи життям.

Традиційно на ЧАЕС відбулося кілька церемоній покладання квітів до пам'ятних місць, присвячених ліквідаторам аварії. Перша церемонія пройшла біля Меморіалу героїв Чорнобиля перед будівлею адміністративно-побутового комплексу, де квіти поклали керівництво ЧАЕС та Державного агентства України з управління зоною відчуження, представники органів влади, народні депутати України - учасники виїзного засідання Тимчасової спеціальної комісії (ТСК) Верховної Ради України з питань Чорнобильської катастрофи, а також члени громадських організацій.

Учасники заходу вшанували пам'ять загиблих хвилиною мовчання, підкресливши важливість збереження історичної пам'яті про події 1986 року.

Друга церемонія відбулася біля меморіальної дошки Валерію Ходимчуку – одного з перших загиблих під час аварії, який назавжди залишився всередині 4 блока. Дошку розташовано на стіні біологічного захисту, збудованій між 3-

мі 4-м енергоблоками у перші післяаварійні роки. У церемонії взяли участь представники оперативного персоналу ЧАЕС, які щодня працюють на об'єкті.

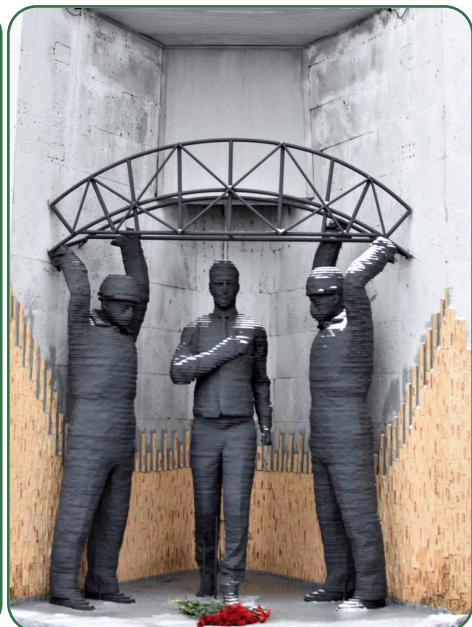
Також урочисті заходи відбулися й в місті Славутичі — супутнику ЧАЕС, де проживає більшість працівників станції та їхні родини. В рамках заходів відбулося покладання квітів до Меморіалу пам'яті за участю керівництва міста, профспілкового комітету та представників ДСП ЧАЕС.

«У День ліквідатора ми вшановуємо незламний героїзм наших людей. В умо-

вах, коли техніка виходила з ладу під дією радіації, люди мужньо трималися і ціною власного здоров'я та життя зупинили глобальну катастрофу» — відмітив генеральний директор ЧАЕС Сергій Тараканов.

Також на майданчику ЧАЕС відбулося нагородження Подяками ДАЗВ та Почесними грамотами ДСП ЧАЕС працівників станції за їхній внесок у забезпечення безпеки на підприємстві та у зоні відчуження. Ці нагороди підкреслюють, що робота з подолання наслідків Чорнобиля триває й досі.

Вшанування тих, хто береже безпеку

18 грудня, напередодні Дня енергетики та Дня фізичного захисту, на промисловому майданчику ЧАЕС відбулося урочисте відзначення військових, а також фахівців Чорнобильської АЕС — спеціалістів служби фізичного захисту, загону охорони станції, режимно-секретного відділу. Нагодою для вшанування тих, хто взяв на себе безпосередню відповідальність за фізичний захист об'єктів ЧАЕС, стала річниця із дня становлення фізичного захисту ядерних установок та ядерних матеріалів.

Генеральний директор ДСП ЧАЕС Сергій Тараканов, виступаючи на заході, подякував військовим та персоналу станції за відповідальність, дисципліну та принциповість у виконанні службових обов'язків.

— Ваш внесок у забезпечення фізичного захисту ядерних матеріалів та ядерних установок є критично важливим для безпеки нашого підприємства та всієї держави, — відмітив він.

В рамках урочистостей кращі з кращих отримали Почесні грамоти Київської обласної військової адміністрації та 12-го армійського корпусу Сухопутних військ Збройних сил України, а також подяки від адміністрації ЧАЕС, Підрозділу спеціального призначення у складі НГУ «Тайфун», Служби безпеки України, Північного Київського територіального управління НГУ та командування в/ч 3041 Національної гвардії України.

Славутич вітає енергетиків

У День енергетика вшанували людей, які щодня забезпечують стабільну та безпечну роботу об'єктів Чорнобильської АЕС, зони відчуження та енергетичної сфери міста Славутича.

Під час урочистостей відзначили працівників за професіоналізм, відповідальність і відданість своїй справі.

Нагороди вручили:

— від Верховної Ради України — народна депутатка Ольга Василевська-Смаглюк;

— від Державного агентства України з управління зоною відчуження —

заступник голови Олексій Будик;

— від Чорнобильської АЕС — генеральний директор Сергій Тараканов;

— від Славутицької міської ради — міський голова Юрій Фомічев.

У кожному виступі під час урочистостей звучали справжня, щира подяка всім енергетикам за їх щоденну роботу, витримку та професіоналізм.

Сьогодні вже ні для кого не є секретом, що саме завдяки відданості працівників галузі енергетична система України працює у надскладних умовах, і тому ніяка подяка енергетикам не буде надмірною.

До Дня людей з інвалідністю працівники ЧАЕС передали благодійну допомогу славутицькому реабілітаційному центру «Благодар»

Колектив Чорнобильської АЕС до Міжнародного дня людей з інвалідністю зібрав 31 тис. грн благодійних коштів для підтримки Центру комплексної реабілітації дітей та осіб з інвалідністю у м. Славутичі.

Зібрані кошти передав генеральний директор ЧАЕС Сергій Тараканов, який відвідав святкову зустріч, організовану працівниками та вихованцями Центру. Під час візиту він також вручив подарунки дітям з інвалідністю напередодні Дня Святого Миколая.

Сергій Тараканов висловив вдячність колективу Центру «Благодар» за віддану працю й турботу про дітей, які виховуються та проходять реабілітацію в закладі.

«Для мене велика честь бути сьогодні разом із вами в Міжнародний день людей з інвалідністю. Ми зібралися тут, щоб висловити підтримку, тепло і повагу до кожної дитини, до кожної родини, яка щодня долає свої виклики з неймовірною силою духу», - зазначив генеральний директор ЧАЕС.

У межах заходу вихованці Центру підготували концертну програму, а також організували ярмарок власних творчих робіт.

Центр комплексної реабілітації «Благодар» працює у Славутичі з 1994 року. До 2002 року він функціонував як дитячий садок для дітей з інвалідністю, а згодом був реорганізований у повноцінний

реабілітаційний центр, що надає фахову допомогу дітям та дорослим.

Щоб подарувати радість дітям

Грудень 2025-го. Майже чотири роки Україна живе в умовах війни. Мільйони українців щодня потерпають від неспровокованої агресії з боку росії.

У мільйонів дітей війна щоденно відбирає відчуття дитинства. Особливо знедоленими в цих умовах є діти, які долають важкі хвороби. І тому їм хочеться подарувати максимальну увагу і будь-яку неочікувану радість.

8 грудня у Національному науковому центрі радіаційної медицини, гематології та онкології панувала особлива, тепла й світла атмосфера — там вітали маленьких пацієнтів із Днем Святого Миколая.

— Це свято доброти, віри та справжнього дива, яке ми намагаємося подарувати дітям разом із нашими небайдужими друзями, волонтерами та благодійниками, — зазначили в ННЦРМГО.

У цей день для малечі підготували низку святкових активностей, подарунків і приємних сюрпризів. Діти мали можливість поринути у казкову атмосферу, відчутти підтримку та турботу, а найголовніше — отримати щиру радість, якої вони так заслуговують.

Адміністрація Центру висловила щиру подяку всім, хто долучився до створення цього казкового дня: вихователям, лікарям, медичним працівникам, волонтерам, благодійникам і друзям Центру, серед яких, звичайно, є й Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська АЕС».

Власне, в ролі Святого Миколая, який того дня з'явився на локаціях Центру, був генеральний директор ЧАЕС Сергій Тараканов.

— Наші діти — найцінніше, що ми маємо. Тож ми не могли залишитися осторонь свята, яке ННЦРМГО організував для своїх маленьких пацієнтів.

Щодня ці діти долають непрості виклики на шляху до одужання, і нам дуже хотілося подарувати їм трохи дива, радості та підтримки, — підкреслив Сергій Тараканов.

Ліквідація наслідків аварії на ЧАЕС, спрогнозована штучним інтелектом

26 квітня 1986 року на Чорнобильській АЕС сталася найбільша в історії ядерна катастрофа: унаслідок вибуху, що зруйнував активну зону реактора, в атмосферу викинуто приблизно 14 ЕБК (екзабеккерелів) радіоактивності, десятки типів небезпечних радіонуклідів, що забруднили великі території сср і Європи.

Для ліквідації наслідків і мінімізації збитків було задіяно понад 600 тисяч осіб — військових, пожежників, вчених і робітників, відомих як «ліквідатори», багато хто з яких зазнав високих доз опромінення.

сср витратив на аварійні роботи та відновлення близько 18 мільярдів рублів, що еквівалентно приблизно 84,5 мільярда доларів на 2025 рік, у той час як загальна вартість ліквідації катастрофи оцінюється в 700 мільярдів доларів. Значна західна допомога надійшла пізніше.

Аварія забрала життя 31 людини в перші місяці (2 від вибуху, 28 від гострої променевої хвороби), призвела до приблизно 4-9 тисяч додаткових смертей від онкології в наступні десяти-

тиліття, а також до тисяч випадків раку щитовидної залози та хронічних проблем зі здоров'ям у мільйонів мешканців забруднених регіонів, включно з евакуйованими із зони відчуження.

Для ліквідації аварії тоталітарна система і жорстка дисципліна, з одного боку, дозволили залучити такі ресурси і за такий короткий час, які не змогла б забезпечити жодна демокра-

тична держава, з іншого боку, ця сама система стала і причиною аварії і вивуватцем безлічі зайвих смертей.

Сьогодні, через 39 років, змінилося багато чого. Україна стала незалежною країною, орієнтованою на західні цінності, удосконалилися технології, методи і способи ліквідації техногенних і радіаційних аварій.

Як би відреагувала наша країна та навколишні держави на подібну катастрофу, якби вона трапилася сьогодні? Скільки часу, коштів і людських життів знадобилося б на її ліквідацію?

Штучний інтелект дозволяє зробити приблизну оцінку такої гіпотетичної ситуації.

Гасіння пожежі на 4 енергоблоці могло б здійснюватися не людьми, а важкими безпілотними вертольотами, призначеними для роботи в небезпечних зонах (типу K-MAX Unmanned або VSR700 Optionally Piloted).

Варто зазначити, що серійних повністю радіаційно-стійких UAV-вертольотів поки що не існує, але є платформи, які реально адаптувати.

Використання таких гелікоптерів дало б змогу скоротити час, необхідний на гасіння пожежі та локалізацію викиду, у 2 рази, до 3-6 днів замість 10.

Для прибирання високоактивних уламків з даху і території замість військових, які проводили на точці 40-90 секунд, можна було б задіяти важкі роботи (промислові телескопічні/гусеничні роботи типу Brokk, Boston Dynamics Spot + маніпулятори 5-10 т, японські Sakura/Toshiba), БПЛА-крани до 20 т, системи вакуумної аспірації, що скоротило б термін виконання робіт з 4-6 місяців до 60-120 днів.

Дезактивацію території, включно з сумно відомим «рудим лісом» — зрізку ґрунту, поливання СФ-2У могли б виконувати автоматизовані комплекси дезактивації (Kärcher Futuretech, iRobot PackBot-флот, мобільні установки надгарячої пари і CO₂-снігу, геотекстильні мати з сорбентами. Це дозволило б закінчити роботи через 1,5-2 роки замість 4-5 років.

Замість неймовірного героїзму і неймовірних же жертв під час будівництва «Саркофага» над зруйнованим реактором, який було зведено за 206 днів, скоріше за все, за 2-3 тижні на окремих локаціях, щоб знизити викиди в атмосферу, було б встановлено тимчасові герметичні куполи та тенти з надміцної тканини (на кшталт тих, що використали на Fukushima Daiichi у 2011-2012 роках), а також виконано наплення фіксувальних полімерних плівок із гелікоптерів і дронів.

Паралельно монтувалася б система примусової фільтрації (8-12 потужних витяжних вентиляційних веж заввишки 80-100 м із продуктивністю 500 000-1 000 000 000 м³/год кожна і багатоступінчастими НЕРА+вугілля+йодними фільтрами, доповненої аерозольними завісами). Це дало б змогу знизити викид радіоактивного пилу в 50-200 разів уже на 7-10-й день.

Потім на відстані від зруйнованого реактора і не в авральному режимі монтувалася б сталева арочна конструкція (спрощений варіант НБК), яку після

складання накочували б рейками.

Таким чином, за розрахунками ШІ, сьогодні аварія, подібна до чорнобильської, була б на найнебезпечнішій фазі локалізована швидше і з радикально меншим числом постраждалих, а повна ліквідація тривала б довше і коштувала б у рази дорожче, а також вимагала б координації десятків країн.

Замість 18-20 млрд \$ - 40-60 млрд \$. За оптимістичним прогнозом, через 12-18 місяців об'єкт був би повністю «запечатаний» за суворим сучасним стандартом.

Довгострокові роботи (дезактивація, поводження з відходами, демонтаж нестабільних конструкцій) за будь-яких варіантів розтягнулися б на десятиліття.

Цікаві новини щодо очищення території. Сьогодні з'явилися інновації, які могли б прискорити і цей процес.

Швейцарська компанія Exlterra застосувала технологію NSPS (Positron) на тестовій ділянці в зоні відчуження: за 12 місяців вона знизила радіацію в ґрунті на 46,6% і в повітрі на 37% без хімікатів, що дає змогу прогнозувати відновлення «нормального» рівня за 5 років на локальних територіях.

Технологія заснована на електрокіне-

тичній стимуляції ґрунту для прискореного розпаду радіонуклідів.

Однак поки що триває тестування на малих площах (кілька гектарів), і її масштабування на всю зону може зайняти десятиліття і мільярди доларів.

Крім того, варто сказати, що реакція на аварію сьогодні була б абсолютно іншою не тільки через технології, а й через транспарентність України, її глибшу заглибленість у політичний, інформаційний і культурний шар західних країн.

Приховування інформації, як у 1986 році, в епоху соцмереж і супутникового моніторингу практично неможливе. Сьогоднішній стан країни вплинув би як на швидкість евакуації та довіру населення, так і на обсяги міжнародної допомоги.

І, звісно ж, Україна не змогла б самостійно профінансувати й організувати ліквідацію аварії масштабу Чорнобиля 2025 року навіть у мирний час через величезні витрати, еквівалентні 20-30% ВВП, обмежений бюджет і відсутність спеціалізованих ресурсів.

Однак завдяки міжнародній допомозі, включно з підтримкою МАГАТЕ, ЄС та інших донорів, країна могла б впоратися, як це відбувається з міжнародними проектами ЧАЕС сьогодні.

Що не отримала Україна, відмовившись від радянської ядерної спадщини

25 років тому, 15 грудня 2000 року, було зупинено останній з генеруючих блоків Чорнобильської АЕС. Урочистості з цього приводу транслювалися в прямому ефірі на великих екранах, встановлених у київському палаці «Україна». Українська енергетика втратила працездатні потужності. Економіка країни одночасно відчула потужний удар від втрати товарної продукції та отримала тягар зняття з експлуатації об'єкта, на якому відбулася найбільша в історії атомної енергетики техногенна катастрофа.

Протягом другої половини 90-х років Україна уклала та ратифікувала низку міжнародних угод, які демонстрували її наміри щодо подальшого неагресивного розвитку країни — у точній відповідності до тогочасних міжнародних очікувань.

Міжнародні очікування стосувалися відмови від ядерної зброї, суттєвих скорочень певних видів неядерних озброєнь — та остаточного закриття Чорнобильської АЕС.

Як це не парадоксально, але переговори на найвищому рівні щодо відмови від ядерної зброї та закриття ЧАЕС завжди йшли паралельно і мали безпосередню контекстуальну дотичність.

Можливість виробництва збройового плутонію в реакторах РБМК (так званого чорнобильського типу) була одним із важливих факторів у дискусіях щодо без'ядерного статусу України, хоча в офіційному публічному полі 1990-х років акцент робився на готовій ядерній зброї (боєголовках).

Власне, здатність виробництва плутонію на РБМК була «невидимим» аргументом для міжнародних партнерів, щоб наполягати на повному без'ядерному статусі, який включав не лише відмову від боєголовок, а й переведення всієї атомної галузі під суворий контроль МАГАТЕ для виключно мирного використання.

Хоча офіційною причиною закриття Чорнобильської АЕС була безпека після катастрофи 1986 року, міжнародна спільнота (особливо країни G7) роз-

глядала виведення РБМК з експлуатації як спосіб остаточної ліквідації потенційної бази для виробництва ядерних матеріалів.

В грудні 1994 року Україна підписала сумнозвісний Будапештський меморандум, роком пізніше, в грудні 1995-го — «Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядами країн «Великої сімки» та Комісією Європейського Співтовариства щодо закриття Чорнобильської АЕС». Обидва документи підтверджують добровільність дій України щодо відмови від ядерної зброї та закриття Чорнобильської АЕС.

Як з'ясувалося протягом 30 років, які минули з часу підписання обох згаданих вище меморандумів, добровільні відмови від того, що має реальну політичну

та економічну вартість, не мають фінансового та геополітичного безпекового еквіваленту.

Безпековий фасад будапештських гарантій дав суттєві тріщини ще в лютому-березні 2014-го. У 2022-му повна руйнація будапештських угод відверто продемонстрували порожнечу, яка приховувалася за гучною назвою. Меморандум, який заклав вагоме підґрунття під дострокове виведення ЧАЕС з експлуатації, не містив прямих «фінансових додатків», які б гарантували Україні компенсації або великі інвестиції.

За оцінкою першого президента України Леоніда Кравчука, загальна вартість ядерного роззброєння України приблизно у цінах 1990-х років оцінювалася у \$250 мільярдів. Водночас, за

даними Стокгольмського інституту дослідження проблем миру (SIPRI) 1994 року, реальна вартість 1900 стратегічних боеголовок ядерного арсеналу України коштувала близько \$1 трильйону доларів. Ринкова вартість тільки тактичного арсеналу (близько 2800–4200 одиниць) у 1994 році оцінювалася приблизно у \$3 мільярди.

Станом на 2025 рік офіційна позиція України та багатьох міжнародних експертів полягає в тому, що отримана фінансова компенсація (близько \$6–7 млрд у сукупності з допомогою та списанням боргів) була мізерною порівняно з реальною вартістю арсеналу та втраченими гарантіями безпеки — менше 10 відсотків.

Зазначимо, що ніяка частина з цих коштів не була призначена для зняття ЧАЕС з експлуатації. У «Меморандумі про взаєморозуміння...», у двох додатках до цього документу, начебто зазначені витрати, які світове співтовариство було готове понести в рахунок компенсації за два достроково зупинені блоки Чорнобильської АЕС. Зупинимося на цьому детальніше.

Нагадаємо, що Україна погодилася на остаточний останок ЧАЕС лише після підписання Меморандуму з країнами G7 та ЄС, де ті обіцяли допомогу у добудові компенсаційних потужностей (блоків №2 ХАЕС та №4 РАЕС).

ЧАЕС забезпечувала значну частку електроенергії, і остаточна зупинка першого енергоблоку відбулася в умовах енергетичного дефіциту та частих віялових відключень у країні.

Витрати на ліквідацію наслідків аварії вже тоді поглинали величезну частку бюджету (за оцінками, до 5–10% щорічно). Місто-супутник Славутич повністю залежало від станції. Закриття означало втрату тисяч робочих місць та

необхідність фінансування соціальних програм для персоналу, а відтак збільшення витрат з бюджету ще на 7–10 відсотків щороку.

Виходячи із значення ЧАЕС для економіки, відсутність спеціального фонду на закриття та витрати на утримання Славутича з необхідною диверсифікацією економіки міста Україна зазначала необхідність компенсації в розмірі \$3,2 млрд в цінах 2000 року (близько \$4,5 млрд у цінах 2025-го).

Загальна сума міжнародної допомоги на закриття Чорнобильської АЕС, реалізацію програм із зняття її з експлуатації та компенсаторних заходів становить понад €4 мільярди (близько \$4,5–5 млрд) за весь період від 1990-х років до 2025 року. Ця допомога акумулювалася через кілька спеціальних фондів під управлінням ЄБРР. Варто зазначити, що в цінах 2025 року ця сума співвідносна з \$3,2 млрд очікувань в цінах 2000 року.

Слід також враховувати, що ці кошти не потрапляли безпосередньо до бюджету України.

І тут знову варто звернутися до додатків до Меморандуму про взаєморозуміння. У рамках домовленостей, які впливали з цього документу, було передбачено допомогу на модернізацію та підвищення безпеки всіх діючих (на той час) атомних електростанцій України. Власне, однією з ключових вимог країн G7 та ЄБРР для надання кредитів на добудову ХАЕС-2 та РАЕС-4 було проведення незалежної експертизи безпеки та впровадження заходів з модернізації на цих та інших станціях України.

Виділення кредитів через додаткові вимоги до безпеки та екології затянулося на роки. В результаті Україна була змушена добудовувати блоки переважно власним коштом і пустити їх у 2004 році. Кредити на модернізацію надійшли вже

після пуску. Нагадаємо, що кредити, залучені безпосередньо на добудову блоків у 2004 році, були виплачені протягом наступного десятиліття.

Кожен українець долучився до їх сплати, оскільки Національний регулятор (НКРЕ/НКРЕКП) включав витрати на повернення основної суми кредитів та виплату відсотків до структури тарифу компанії. Це здійснювалося через «Інвестиційну програму», яка була частиною тарифної виручки. Вартість проекту ХАЕС-2 та РАЕС-4 в цінах 2000 року складала \$1–1,5 млрд.

Згідно з Меморандумом, для України передбачалася масштабна фінансова підтримка енергетичного сектору України.

Фактично значна частина коштів надавалася у формі позик, які Україна змушена була повертати з відсотками. Прямі гранти стосувалися переважно безпечних об'єктів ЧАЕС (як-от Арка), тоді як енергетична реформа та модернізація ТЕС лягли на плечі українського бюджету.

Також Меморандум містив плани щодо глибокої модернізації теплових електростанцій та впровадження програм енергозбереження. Однак, багато з цих проєктів залишилися на папері або були реалізовані лише частково.

Про соціальну підтримку мешканців Славутича та створення компенсуючих робочих місць якось і згадувати незручно — чого немає, того немає.

Україна виконала свою частину угоди («товар» у вигляді закриття ЧАЕС був наданий), тоді як «оплата» з боку G7 виявилася розтягнутою в часі, кредитною за суттю та недостатньою для повної трансформації енергетики. І так, \$6–7 млрд у сукупності з допомогою та списанням боргів суттєво менше, ніж вартість добровільно відданої ядерної радянської спадщини.

НОВИНИ ЧАЕС

Офіційне видання
ДСП «Чорнобильська АЕС»

Відповідальний за випуск: Валентина Одиниця

Над номером працювали: Майя Руденко,
Денис Ланько, Віталій Медвідь

Зворотній зв'язок:

m.rudenko@chnpp.gov.ua

+380 4593 441 50

Ukraine
NOW ua

Видання засновано у 1995 році. Видається на виконання ст. 10. «Права громадян та їхніх об'єднань на одержання інформації у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки» Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» та на підставі ч.3 ст. 15 Закону України «Про медіа».